

пїл”, “Подорож до зубра”, “Коляда”, “Соломонія”, “Палагна”, “Сильвестр”, “У дорозі”, “Світова верба”, “Ой Морозе-Морозенку”, “Profundis”, “Онук”, “Шлях без зупинок”, “Панкрац і Юдка”...

Як радів Борис Харчук змінам у суспільному житті кінця 80-х, які він сам своєю творчістю і громадською діяльністю наближав, – досить згадати його рішучу й сміливу промову на IX з’їзді українських письменників, його найновіші твори “Profundis”, “Онук”, лаконічні новели “Босі слова” чи статтю “Слово і народ”, яка закладала нові підходи й виміри в українському мисленні й самоосмисленні. У ній багато документального матеріалу, цитуються заборонні царські укази, наводяться кричущі факти. Але водночас – це високе па-

тетичне слово, сказане письменником во славу рідної землі і рідної мови.

“Українському слову з часів його виникнення (“А ми просо сіяли, сіяли...”) й на всіх історичних шляхах доводилося нелегко.

Здобувши в муках і боротьбі громадянство в писемності, воно стражданням, страдництвом, мужністю і радісною відвагою фольклору, літописів, “Слова о полку Ігоревім” б’є дзвонами в пам’ять і гримить громами в сумління живих і ненароджених, пориваючи до своєї слави й безсмертя.

Чому ж величальні дзвони обертаються в подзвін, а благодатний грім у похоронну тугу?” – сміливо запитував Б. Харчук суспільство і владу.

Галина Білик

ФРЕСКА НА ПАМ’ЯТНИК МАЙСТРОВІ

Поети завжди живуть на небесах. Чи то вони присутні в цьому стражденному світі, чи переходять за межу Вічності... Їх місце – Олімп: незаймана краса, співучі музи, безмежна свобода і легкість. Приходячи ж подеколи на землю – Божі діти, як важко їм поміж рутини! – вони світяться, зорюють, випромінюють звичну для себе і таку важливу для нас космічну благодать, ламають буденність скрижаллю істини. Як добре, що вони приходять, стають приявними, дарують енергію слова – *світ* набуває контурів і ознак, набуває значення, сенсу! А в ньому *світить* вогневий метеор – спочатку багаттям, потім свічкою, а зрештою – іскриною своєї душі: його місія – запалити, а вже доля – згоріти. Всемогутній Творець обіймає ті вуглики своїм омофором, бере на долоню, вдихає в них безсмертя і вертає до вертограду пісень. Поети – радісні, безстрашні, незнищенні. І ще – вони також люди, знають біль і любов.

Піввіку свого поет Ігор Римарук ладнав справи земні – творив для людей; нині стеж-

ка його – безмежність, він усюди, у кожному, хто знав і пам’ятає, хто взяв до рук його книгу і прочитав бодай слово, хто прагне творити і має його за вчителя, кому не байдужа наша мова, література, доля України, бо це були і його життєві пріоритети. Поет у духовному просторі українства й цілого світу став незникомим, тепер він належить вікам.

Життєва стежина Ігоря Миколайовича мережить-ся із села М’якоти Ізяславського району Хмельницької області, де народився 4 липня 1958 року в родині вчителів (саме батькам, які дбайливо – від малих літ – плекали його філологічну пристрась, згодом присвятив високу державну відзнаку [6]). Дід поета був учасником повстанського руху, загинув в одній із фатально-трагічних сутичок між “своїми” – мельниківцями та бандерівцями [9]. У віршах митця фігурують “білий палац під ошатним солом’яним дахом, / портрети в рушниках” [13, с. 22] – хата його дитинства; постаті прабаби Килини, “котра в 96 літ перед смертю дрова рубала / вечорами

молилась до Шевченка вишитого заповоччю / бо в нашій хаті образів не тримали”, батька, який умів малювати дивних білих коней, мами, котра вголос читала давньогрецькі легенди “із темної книжки”, сестрички Наталочки і його, малого хлоп’яти, “що Нового року хоче / сильніш од ялинки / вірш написати але ще не знає / про що” [13, с. 23]. Із самого дитинства майбутнього поета вабила книга, природа, таїна слова, незбагненна краса довкола – усе це згодом оживатиме в його текстах.

Закінчив факультет журналістики Київського університету імені Т. Г. Шевченка (1979), працював у пресі та видавництвах: журналістом у газеті “Вісті з України”, старшим редактором відділу поезії видавництва “Молодь”, головним редактором журналу “Сучасність”, завідувачем редакції сучасної української літератури видавництва “Дніпро”. Був радником міністра культури з питань книговидання.

У запалі дискусій 80-х років у поета з’явився вірш, який проливає світло на його журналістське самоусвідомлення: була це чесна праця, а не “швондерівське вислужування” під владну дудку, в якому багато-хто звинувачував його колег:

*Братове, хто стояв при слові у сторожі,
коли спішили ми – та не до творчих мук –
і, наче цигарки, під фанок іскри божі
гасили об каблук?*

*Впустелі глас лунав –
а все ж когось діймало:
захиріло б без нас газетне ремесло...
Щасливець був поет, який писав:
“Нас мало”, –
нас, може, й не було?*

*Чиї ж тоді вуста здмухнули тил із неба?
Які ж такі вузли зв’язали рваний час?!*
...Така вже благодать, що вигадать

*нас треба,
Якщо немає нас [13, с. 63].*

Надзвичайно високо оцінюють сучасники діяльність Римарука-редактора: він “володів унікальною здатністю ставитися до справжнього чесного слова так, як до найвищої цінності, – пише В. Цибулько. – Якщо влада весь час навіть на вичерпанні “брежнєвщини” ніби натякала – та заробляйте собі, хлопці, свою копійку і не вмійтеся у всілякий ревізюнізм – то якраз Римарук всією своєю ціннісною системою краплина за краплиною, як Чехов, радив вичавлювати з себе раба, так само вичавлював з оточуючих радянську ціннісну систему”; він був “ціннісним перехрес-

тям, комунікативним осердям “вісімдесятників”. Через його руки у видавництві “Молодь” пройшло стільки текстів і доль, що можна було б і надломитися. Але змінювалися часи і політичні системи – лише сам Римарук як не просто не відступав від власновиплеканої естетичної парадигми, так і не поступався власновитвореним високим етичним цензом” [18]. “Якщо колись буде звернуто увагу на інтелектуально-духовний спротив в українському суспільстві дев’яностих, то саме його ім’я вирине серед найпомітніших” [1], – наголошує Ю. Андрухович.

Крихітний кабінет Римарука у видавництві “Дніпро” називали “всесвітнім штабом української поезії”, а невтомного різьбяр слова – “двигуном” вітчизняного літературного процесу. Цю функцію “двигуна” можемо проілюструвати в кількох аспектах. Так, наприклад, впорядкована й редагована ним антологія “Вісімдесятники” додела всьому світові, що українська література є і, безсумнівно, буде, а ще – дала назву цілому літературному поколінню. Кожен чужий твір, підготовлений до друку у видавництвах і журналах, реалізував велику ідею невтомного редактора: утверджувати краще в нашому письменстві (і в нашому народі) на широкій культурній арені. Це питання йому справді боліло, адже навіть за кілька днів до свого трагічного відходу “на лікарняному ліжку редагував матеріали для відділу літератури, яким він завідував в оновленій «Сучасності»” [16].

Сотні авторів заявили на літературному Олімпі України, можливо, тільки тому, що на їх життєвій дорозі трапився цей мудрий фахівець. “Він так відредагував роман Олеся Ульяненка “Сталінка”, що твір був номінований на малу Шевченківську премію і, зрештою, здобув її” [15], – розповідає Тарас Антипович. У свою чергу Марія Матіос, ще одна шевченківська лауреатка, визнаючи Римарука за літературного наставника, називаючи його “редактором від Бога”, “ерудитом, дуже тонким ліриком, найбільш яскравим і найбільш суворим виразником естетики вісімдесятників” [16], так само завдячує колезі за редагування “Солодкої Дарусі”, передмову до книги. За словами К. Родика, нотатка “редактор Ігор Римарук” на технічній сторінці книги – це “знак якості” для твору: “По-перше, пан Ігор ніколи не візьметься за редагування художньо слабкого тексту, а по-друге, по його редагуванні будь-який текст стає художньо сильним” [14]. Це надзвичайно висока оцінка, але й цілком заслужена.

Разом із тим, як зізнається, приміром, близький товариш поета прозаїк В. Шкляр, Римарук постійно підтримував, підбадьорював, заохочував до творчості колег по перу: “Він брав мене за барки, за петельки і витрушував з мене черговий роман. З останнім своїм твором про Холодний Яр я мав багато сумнівів, і якби не Ігор, який казав: “Пиши, принесеш мені через тиждень фрагмент у журнал”, я б його, може, й не написав. Тільки з величезної поваги до його віри в мене я дописував шматки, і зараз уже практично на фінішній прямій...” [16].

Римарук був якимсь іншим у своєму часі, хоч і абсолютно органічним. В. Єшкілев тлумачить його нішу в культурі через парадигму неомодерного дискурсу [7]. “Нову сучасність” митець конструював, понад усе цінуючи людську індивідуальність, творче горіння, ідею, проте щасливо уникнув модерністського невротизму і фанатизму; підсонням його багатогранної літературної діяльності став класично-естетичний тип художнього мислення і творчого спілкування, спрямованість на конструктив, а не на конфлікт. Це, мабуть, було краще, на що спромоглася ціла непроста епоха, – її людяна і сумна посмішка у фіналі останнього спектаклю. Тому Римарук і умів об’єднувати – уже самим фактом, що він був: “завжди сидів у видавництві “Дніпро”, редагуючи і видаючи незліченну кількість творів”, і протягом останньої чверті двадцятого століття його щоразу можна було зустріти в одній і тій самій київській кав’ярні – він був завжди “на місці”, “у себе”, як ото завжди був на місці Зеров у редакції свого “Книгаря” (К. Москалец, цит. за [10]). Й до Ігоря горнулися – як до друга, порадника, людини, здатної зрозуміти. “Бо всі ми просто непогані поети, а Ігор – це суперпоет” [1], – може, і з гумором, але не без долі істини наголошує В. Неборак.

Ігор Римарук – поет із покоління “вісімдесятників”. Його перші публікації з’явилися в періодиці вже в кінці 70-х років минулого століття: в журналі “Дніпро”, газеті “Літературна Україна” (1978). Автор книг: “Висока вода” (1984; після неї був прийнятий у Спілку письменників України), “Упродовж снігопаду” (1988), “Нічні голоси” (1991), “Goldener Regen” (“Золотий дощ”, 1996, видавництво “Brodina”, німецькою та українською мовами), “Діва Обида” (1998, 2002), “Бермудський трикутник” (2007), “Сльоза Богородиці” (2008). Упорядник антології нової української поезії “Вісімдесятники” (1990,

Едмонтон). Збірка філософської поезії “Діва Обида” принесла літераторові перемогу в конкурсі “Книга року – 2000” у номінації “Голос душі”, її друге видання здобуло нагороду Форуму книговидавців у Львові в номінації “Українська художня література: проза та поезія всіх жанрів” та найвище державне визнання – Національну премію України імені Тараса Шевченка (2002).

У своїй поезії, як і в природному повсякденні – “висока, вуглувата птаха” (П. Вольвач [2]), – Ігор Римарук прагнув бути високим: щоб усім одразу було видно, хто ти; щоб не чамріти підмайстром, а мати вільні крила й шалено-дивовижний політ. Про це – один із його ранніх (хотілося б сказати – хрестоматійних!) віршів:

*Дай, доле, нам високої води –
щоб не кортіло тихий брід шукати,
щоб не впіймати золотої рибки
на черв’яка, що часом душу точить.
У синю прірву, доле, нас веди –*

*де свіще сонце, вкутане в цунамі,
де не врятують акваланги фраз,
де будуть тільки мускули і море,
й під ними – все. Лиш небо понад нами.*

*Якщо не допливем до віри в берег –
не дай нам, доле, доброго дельфіна.
Якщо не допливем – то глянем чесно
в зіниці допотопних чорних перлів
і будем гідні лиш співати в хорі
безмовних риб у різнобарвних вбєрях.*

*Не дай пізнати так свою вину,
як той, що на сумного птаха схожий,
що п’є коньяк впрікуску з валідолом
і вперто ігнорує сивину.*

*О як він плив! – потужно і прощально.
Глибинний гул у жилавих руках.
І райдуга в солоному волоссі.
І ми – іще зі страхом в надувних
човнах – пливли до неї, як прочани...*

*Не дай пізнати нам його вину.
Дай, доле, нам високої води [13, с. 34].*

Літературне середовище України, розумів Римарук, мусить очиститися, і тут застрашливими стигматиками постають “і мертві, і живі, і ненароженні” поети-академіки – як символи розп’ятого таланту, розтоптаного особистості. Актуальний для нього образ письменника – це “сковородинівець”, якого предметно-меркантильний світ ніколи не впіймає; “шевченковець” – із глибинним відчуттям пракорення, з незрадливою історичною пам’яттю,

усвідомленням єдності з родом і народом; “стусівець”: непохитно-незламний у правді поет-мученик. Талант, у якому поєднуються естетична й інтелектуальна складові; мудрість, яка втілює собою духовно-душевний світ митця, його людяність, філософічність, релігійність; патріотизм – як воля, праця, життєва повнота (“самість і самодостатність”, за І. Римаруком) й самоповага: із цієї глини колись Бог зліпив Майстра і дав йому частину свого хисту творити. Для Римарука “Майстер – не чин, не посада, він – найтонша душа... і найгрубіші, мабуть, мозолі...” [13, с. 39], приречений подеколи задихатися між “кравців ошалілих”, котрі прагнуть і його “білий світ” перекроїти, але і єдино здатний “відчиняти небо”, накликати вітер оновлення.

Яскравим свідченням такого оновлення стало створення 6–8 березня 1997 року Асоціації українських письменників, одним з ініціаторів якого був І. Римарук. Готовність мистецьких кіл України робитись інакшими виявила себе вже на III з’їзді Спілки письменників України в жовтні 1996 року, коли незгодні з інерційно-радянськими принципами діяльності цього об’єднання літератори здали свої членські білети. У паках, які кілька разів доправляв до стола президії В. Цибулько, була і посвідка Римарука. Протягом осені–зими разом із кількома колегами він розробляв Статут й інші установчі документи майбутньої Асоціації, як засадничу поклавши тезу “Слово – Бог – Україна”, а весною вона реально зафункціонувала, об’єднавши 118 митців. Римарука обрали одним із чотирьох віце-президентів.

У рідкісному інтерв’ю, які не любив давати, Римарук виголосив своє розуміння сутності письменницької діяльності та бачення майбутнього українського художнього слова:

“...поет – за природою своєю реваншист. Але прагне реваншу не економічного, ідеологічного чи побутового – поетичний текст є реваншем за одвічну інфернальну самотність (грецьке *orphanos* перекладається як сирітство, порожнеча... – а звідси й Орфей, орфізм). За втрату першосмислу слів, якого позбавило ці слова їх повсякденне вживання. За розрив тих зв’язків, які колись поєднували людину з усезагальним Абсолютом, із *Argana coelestia* (Потаємним небом);

“сирітство”, “самота”, притаманні письменникові, – “це водночас і САМІСТЬ і САМОДОСТАТНІСТЬ”, а творчість – мов “щілина між буттям і небуттям, що в неї ми

протискуємося ненадовго задля можливості бодай кількаразового спілкування з астралом”;

“як на мене, наша література – одна з небагатьох у сучасному світі – яка ще не втратила здатності до ТВОРЕННЯ, а не до відтворення. Вона, мовлячи словами Борхеса про Іспанію, “не захотіла змінюватися, віддаючи перевагу триванню”. Добре це чи погано? Час покаже. Тривалість у розумінні Зерова, Антонича, Свідзинського – це для мене той консерватизм, який переважає новації, названі Леопарді “прабатьками смерті”. В сучасній зарубіжній поезії – за моїми епізодичними враженнями від кількох міжнародних поетичних зібрань – переважають технології, а не креації чи сакральні дії”;

“якщо твори українських письменників – блискучі твори, яких чимало! – не перекладені світовими мовами, якщо донедавна (бо 10 років для історії – це мізерний відтинок часу) держави України не існувало на планетарній мапі, а після корекції цієї мапи назва нашої країни асоціюється переважно зі скандалами різного штибу, – то чи можна сподіватися найближчим часом відгуку на сигнал сурми, навіть якщо її звучання – щонайвищої чистоти?” [11].

Високі вірші Ігоря Римарука на сьогодні перекладено більш як десятьма мовами світу, і, безумовно, вони додають слави українській поезії. Тільки на батьківщині, як не прикро, збірки митця – бібліографічна рідкість, статті про нього вичерпуються кількома рецензіями та спогадами-некрологами, з-поміж глибших наукових досліджень – хіба що книга Я. Голобородька “Поетична меритократія: Василь Герасим’юк, Ігор Римарук, Тарас Федюк” (К., 2005) [3]. Єдиним позитивним моментом можемо вважати включення творчості письменника до шкільної програми вивчення літератури (12 клас) [17, с. 144], але й тут, скажемо, фахівці не поспішають задовольнити запити читачів.

Чому про І. Римарука не пишуть? Адже він уже ...все сказав. Не чуємо, не розуміємо, не потребуємо, як повітря, бо ...живемо іншим життям? носимо в собі інші цінності?.. Зрештою, ситуація обов’язково зміниться, адже навіть паралельні прямі десь та колись перетинаються.

Понад десять років тому з’явився цікавий відгук на творчість Римарука його колеги та приятеля, а головне, ще й талановито-

го реципієнта Ю. Андруховича – “Середина ріки” (1998). “Ні, це не ювілейний панегірик і не черговий жест панібратської ввічливості. Радше – нагода для ще одного здивування, мого здивування поезією, – пише Патріарх “Бу-Ба-Бу”. – Перечитую Римарука – і відчуваю гострий душевний спалах, бо ось вони явлені – призначення, звітування, одкровення. Одкровення грецькою мовою – апокаліпсис” [1]. Справді, дар бачення, і зокрема “Касандрин”, трагічно-сумні кінецьсвітні візії – це особливо вражає у творах поета (він передбачив Чорнобиль, чимало інших більших і менших катаклізмів, аж до власної дочасної смерті), підкреслює космічність його хисту й навіть місію обраного. Проте у своїх одкровеннях митець чесний і тому багатогранніший: він бачить життя принаймні в трьох його виявах, а як точніше – то у вічному русі, безконечних фрагментах-узаємопереходах від одного стану до іншого. Розгортаємо останню книгу поета, яка вийшла, по суті, вже як він пішов, але максимально зібрала “всього Римарука” – “Сльоза Богородиці” (2008): її тут-таки відкриває “одвічне коло життєве”: цикл “Сліди неминуці”, утворений десятьма сонетами, веде нас від *пришестя* до *усвідомлення* кінечності і жадання нового *воскресіння*, а вся збірка детально виповнює, виразно ілюструє ці основні мотиви:

1

Берег – високий, як ніч перемоги. В походах купелі річки цієї чекав ти як жив.
Тиша по вінця стоїть у віках і народах.
Ти ж – повернувся. І тишу, як жбан,
спорожнив.

Чуєш тепло? – це Вітчизни пробуджений подих.
Трави розсунь! – хай зігріється, хто не дожив.
Води розсунь! Не руками – губами:
на водах відблиски ранніх ракет і свячених ножів.

Ліс нахилився до ватри... Зникає...
Та ось він – ніби травневий, – а вже повернуло
на осінь,
в сосни густі повернуло... Між них і твоя.

Відблиски юності сині на гіллі сосновім.
Те, що здавалося нам’яттю, тишею,
словом, – лиш течія. Лиш любові й віків течія [13, с. 6].

.....

10

Золотими слідами швидких
нефрикаєних літ
так повільно пройти, як дощі
над рудими ярами,
і побачити все, що колись одлетіло
з вітрами, –
і далеке обличчя, і куц, і шипшиновий квіт, –
все побачити знов. Задихнутися тими
ж димами
тих же вогнищ нічних, той же витерти
зляканий піт,
зблукавши уперше у звуках!..
І вийти у світ,
як шипшина, – некликано. Вдосвіта вийти.
Од мамі.

О минуще світіння!.. Летять і згасають
міста,
відблиск рук на вологому склі, золоті
шкаралуці
незболілого слова... Дощі омивають уста.
А шипшина цвіте, і багаття димують
у пуці,
хоч упала на пагорби злива – як пуця,
густа, –
навіть ця не змиває слідів, що, мабуть,
неминуці [13, с. 15].

Такий він – плін життя: від народження до смерті й до нового народження, від отчого порога – у світ і знову в лоно матері-землі, аж поки десь колись не проклюнешся, як шипшина... Уста завмирають, але мовлене слово лишається по митцеві “золотим слідом”.

Нагадаємо, що Римарукове слово “триєдине” – “Слово – Бог – Україна”; як поет він майстерний, духовний і соціальний: правильно підмічено сучасником, що його “естетика переходить в етику” і стає життєвою настановою [1]. Неприпустимим для митця було жонглювання правдою, нетерпимо ставився він до “святенництва” мучеників новоявлених, неухильно речі називав своїми іменами, як-от у вірші “Обнови”:

молодій душе
радій обновам –
лавровий вінок стає терновим
стражники у мученики фрут
хрест не орден
хрест не одберуть
на крилатий герб у консуляті
здивились коники крилаті
а буланій змії
а вороний –

де ви нині
в упряжі якій

мчить полями бривка макабрична
деренчить горлянка візника

і твоя
душе
зоря одвічна

в небесах оновлених зника [13, с. 166].

Уже надто прозоро цей вірш натякає на ситуацію в нашій Спілці письменників, яка справи влагоджує не завжди мистецькі, і де кожен більш-менш жвавий “коник крилатий” спить і бачить державний портфельчик. Так само проглядається в тексті абсолютна мімікрія та продажність нашого владного політикуму: як би він не “сідав”, а все до “музик” не дотягує; як би не перефарбовувався, а все одно сірий і з темними помислами. Це початок страшної деградації, якій усіма силами опирається істинний митець.

Мотив майбутнього України звучить і в поезії “Різдва”: чи віднайдуть у крижаній завії “тріє царі” немовля, чи поклоняться йому й не лише присягнуть, а насправді служитимуть?

множиться зоря
у твердих снігах у дзеркальних мурах
і з дороги збилися
тріє царі у маскхалатах

ясна пані
клубок розмотує вузлики тихо зав’язує
стомлений тесля дримає
при щербатій сокирі

око ліхтарика
вихоплює з темряви велетенські ясла
обігрілося немовля
під боком у мінотавра [13, с. 226].

Бачимо новонароджене дитя в лабіринті чудовиська (беззахисне, може, за децицію від загибелі) – таким юним-оновленим і безстрашним кілька років тому почував себе й наш народ, а сьогодні: чи не потрапив він із вогню та в полум’я, промінявши тепло людоджера на холодну байдужість “демократії”?..

Про фатальну рису нашої нації – “братоборство”, запекле протистояння між своїми, яке, зрештою, виливається в “самоїдство”, – трагічна “Діва Обида”, німий образ Скорботної Матері, так досі й не почутий (віки за віками!) нами, глухими:

Стали над прірвою – хто потойбіч?
Темні обидва.

Плакала в ніч із коханих облич
Діва Обида.

Хтось упаде – бо немає для двох
місця на світі.

Душу якого заманює Бог
в порвані сіті?

Вже прикинула до тисячі пліч
траурна бинда...

Кликала прич із пекельних сторіч
Діва Обида.

Вже перейшли чудеса і хрести,
нетрі і скали.

Лютю гнучи задубілі хребти,
що там шукали?

Віщого слова? погібелі? чи
їдла для бидла?..

Ще озиряється, нитку рвучи,
Діва Обида:

може, душа, спопеліла дотла,
не озвіріє...

Чом же ти ймення Обиди взяла,
Діво Маріє? [13, с. 192].

Не всі критики однозначно сприйняли іроніку Римарука, особливо з останніх текстів. Хтось побачив у ній розмінювання високого хисту на копійки злободення. Та чи мав би зважати митець на лемент, коли чує сурми, робиться заручником “нічних голосів”, а його сумління – інтелігента, сина своїх батьків і батька своїх дітей, громадянина – мусить спокотувати за всіх?!

Може, так би невидимо й жив,
та котроїсь липневої ночі
впала зірка з високих верхів
у дитячі незамкнені очі –

пропекла борозну межі брів
і засіяла нам’ятъ золою...

Затулитись од неї хотів –
та долоня була замалою [13, с. 288], –

у вірші “Зірка” поет розмірковує про “обраність” – долю, осяяну даром слова, насажену родовою притомністю, яка прирікає служити єдиному володареві мови, пам’яті – нації. Тож і його ім’я в списку тих геніїв людства, які на сторожі незахищених сучасників ставили слово. І те слово ще більше струменіло енергією думки, вигравало поетичними переливами, чарувало магією неповторності:

Глосолалії

істинно кажу вам
трава істинно кажу
вам вода істинні
кажу вам слова допоки
горить зізда

перші запільний пил другі бездонний плач
треті обсядуть небесний стіл коли

*просурмить сурмач істинно кажу вам
огонь істинно кажу вам земля
істинно не з лона кажу з долонь
пробитих вам немовля*

*даремна хода тверда не тут
освітить межу заповітну
словозвізда
істинновамкажу*

*перші з-під ніг пилюга другі пилок із крил
треті кому звізда дорога обсядуть
небесний стіл голос там не з
бездонь сурми не звіддала істинно
не з лона кажу з долонь
пробитих вам немовля [13, с. 206].*

“Звідки це йшло? – розмислює Ю. Андрухович. – Звідки беруться ці майже позасвідомі зчеплення слів, ці химерії на межі пророцтв? Звідки взагалі приходить поезія, запитую не я перший, не я останній. Звідки ця чутливість до невидимих буттєвих зламів? Слава Богу, ніхто не в змозі раз і назавжди відповісти мені. Тому я залишаюся при своїх нагодах для здивування. І герой моїх здивувань – поет Ігор Римарук.

Я дивуюся його точності. Під точністю маю на увазі здатність віднаходити єдино можливий варіант поєднання слів і звуків. Це хочеться прирівняти до єдино можливого шляху канатохідця. Тільки точності мусить бути в тисячу разів більше, адже йдеться про найсуттєвіше.

Я дивуюся його релігійності. Розумію під нею насамперед зв'язок – інтенсивний і безмежно-невичерпний контакт із Тим, про кого насправді ми нічого не знаємо; це також щохвилинне усвідомлення присутності поруч і всюди чогось більшого, вищого і кращого від нас. Це потреба і вміння чути, це голоси, що приходять уночі, це обраність.

Я дивуюся його майстерності. Це вельми чиста робота, тому ці строфи так вражають своєю чистотою – чи то почуті з голосу, чи побачені на папері. Його рими, здається, таки найкращі в нашій поезії. Я підозрюю, що саме на це вказує його прізвище. Інших таких немає” [1].

27 вересня 2008 року у Львові Ігор Римарук потрапив під авто; 3 жовтня – від ускладнень після отриманих ушкоджень (інсульту) помер у лікарні. Трагічна пригода схвилювала все українське суспільство. Лише по відході людини, як правило, складаємо їй справжню ціну. Заговорили й про митця – про всі іпостасі його творчої особистості, про вагу в літературному процесі та в культурному про-

сторі України в цілому. Про осиротілий світ... без Ігоря [4; 5; 9; 12; 18].

Високий чоловік у довгому чорному пальті й крисатому капелюсі, із довгим волоссям, у товстих редакторських окулярах, подеколи – із улюбленою люлькою... Спраглий до самотини, схильний до самозаглиблення, спроможний жити сьогоднішнім днем. На диво контактний, “навіть пси на нього не гавкали” (О. Смик), “лицарської натури”, “шляхетної вдачі”, у творчості “дуже тендітний”, “подитячи беззахисний”, не без гумору: “полюбляв ходити на Шевченківський комітет із запальничкою у вигляді гранати – це була його мистецька гра переконування й одна з граней його особистості” (Галина Крук).

Шанувальник жіноцтва і слова *міцний*, коли йшлося про дружбу та напої. Слабку статі зваблював своєю галантністю: “не міг підходити до жінок, не даруючи їм квітів чи не говорючи компліментів” (О. Смик), був чотири рази одружений (із журналісткою Ольгою Унгурян, 1979, мав з нею доньку Анастасію (1982 р. н.); з акторкою Галиною Стефановою, 1984, з письменницею Ірен Роздобудько, 1989–2006, із перекладачкою Ларисою Андрієвською, 2007–2008).

Для нього якісь “кар’єрні щаблі ніколи не були аргументом, коли заходилося про цінності вічні. Замість облаштувати власний добробут, він облаштував Україну” [17], – розповідає В. Цибулько.

“Я щедрішої людини не знав, – згадує В. Шкляр. – Римарук завжди перший рвався оплачувати за обіди. У нього було загострене почуття власної гідності. Якось разом відпочивали на Черкащині. Один дідусь довго дивився на його бороду й косичку. Підійшов до мене і питає: “Ваш друг – священнослужитель?” – “Ні, – відказую, – він поет”. – “Це одне й те саме”, – відповів дід” [8].

“Можливо, Ігор не розголошував це, але він добре розумівся у багатьох філософсько-релігійних напрямках розвитку людської думки, – каже В. Шило. – Він був обізнаний у тибетському буддизмі, ми часто про це говорили... Ігор був благородною людиною. Відколи приїздив на Кіровоградщину завжди намагався допомогти маловідомим літераторам. Ніколи не розмежував україномовна людина чи російськомовна, для нього була важливою якістю написаного...” [5].

Думку про якість написаного, правда, дещо в іншому ракурсі, підхоплює і вдова поета Лариса Андрієвська: “Гроші для Ігоря нічого не важили. Вони йому пекли кишені. Він

їх розкидав, як розкидав себе... А от одруківки в своєму тексті не пробачив би нікому. Він так чекав на оту “Сльозу Богородиці”, а мені її тепер соромно дарувати – після того, що зробив із неї, користаючись зі ситуації, видавець. <...> Ще мені дуже прикро, коли з Ігоря починають ліпити портрет на рушники. Він був справжнім чоловіком. У нього є поза-шлюбні діти, жінки по всьому світові, він відбивав дружин у чоловіків, міг дати хамові по пиці... Так, він був по-своєму святий, зрештою, жодної служби в церкві не пропускав. Але щоб його витримати, треба було кохати до нестями. <...> Коли я чую “рік без Римарука” – це просто мовний зворот...” [5].

Близькі поета розповідають, що він дуже гостро відчував наближення непоправного, особливо після смерті свого побратима Ю. Покальчука, якого й пережив менш як на місяць: “Бач, снаряди лягають усе ближче. Щойно я писав некролог по Кожелянкові, а тепер думаю: хто напише некролог по мені?” [9]. Він розібрав папери і спалив зайве, відвідав багатьох і роздарував їм гостинці... Тільки вголос так і не вимовив фатального здогаду...

Павло Гірник, поет і земляк Римарука, лауреат Шевченківської премії 2009 року, яка мало гріє душу без приятеля, по-своєму підсумовує цю непоправну втрату для України: “Звістка про смерть Ігоря – перший відгомін покоління 1980-х, що відходить. Дивно, що “шістдесятники” є і тримаються, а це покоління починає відходити. Ця смерть – не просто прикрий випадок. Це – втома від життя, безвиході. Втома в тому, що це повільний суїцид. Ігор був мені близьким товаришем, побратимом, родиною. Знаю, як важко долати себе щодня. Я ще ніколи не бачив Ігоря таким заспокоєним, як він лежав у труні. Він постійно займався чужими справами. На нього перекидали набагато більше, ніж він міг зробити. І він не відмовляв. Але вичерпався ресурс, скінчилася сила... Прощаючись з Ігорем, прощаюся сам зі собою. Ігор був не просто непересічною людиною. Я не уявляю цього світу без нього...” [4].

Нагадаємо поетову тезу: щоб не задилися Майстри на тому світі, мусимо ми творити на цьому і прочиняти для них небо.

Й тоді обов’язково настане і світле Різдво, і благодатний Великдень...

Література

1. Андрухович Ю. Середина ріки / Ю. Андрухович // День. – 1998. – № 125. – 4 липня.
2. Вольвач П. Смерть поета Ігоря Римарука / П. Вольвач // Електронний ресурс: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/1330589.html>
3. Голобородько Я. Поетична меритократія: Василь Герасим’юк, Ігор Римарук, Тарас Федюк. – К.: Факт, 2005. – 108 с.
4. Городницька Божена. “Він був священнослужителем українського слова...” / Б. Городницька // Високий замок. – 2008. – 9 жовтня.
5. Городницька Божена. Лариса Андрієвська: “Рік без Римарука – це просто мовний зворот...” // Б. Городницька, Л. Андрієвська // Високий замок. – 2009. – 7 жовтня.
6. День. – 2002. – № 45. – 12 березня.
7. Єшкілев В. Суб’єктивні деміурги / В. Єшкілев // День. – 1998. – № 190. – 6 жовтня.
8. Ігор Римарук мав чотири дружини. Він не любив давати інтерв’ю // Gazeta.ua. – 2008. – № 708. – 8 жовтня.
9. Мельник В. Кава без Ігоря. Як це було, коли він був живий / В. Мельник // Україна молода. – 2008. – № 187. – 7 жовтня.
10. Не стало поета Ігоря Римарука // ЗІК. – 2008. – 3 жовтня.
11. Островський І. Потаємні небеса: “Ліпше роль генія на сцені, аніж роль блазня в парламенті” / І. Островський // День. – 2002. – № 67. – 11 квітня.
12. Пам’яті Ігоря Римарука // Сучасність. – 2009. – № 9. – С. 158–181.
13. Римарук Ігор. Сльоза Богородиці. Вибране / І. М. Римарук. – К.: Дніпро, 2008. – 400 с.; фото, іл.
14. Родик К. Запрошення на сафарі / К. Родик // День. – 2006. – № 160. – 22 вересня.
15. Рудницький Ю. Родом з Хмельниччини: Ігор Римарук. Він був справжнім поетом. Українські літератори вшанували пам’ять Ігоря Римарука / Ю. Рудницький // Вечірній Київ. – 2008. – 12 листопада.
16. Сучасність без Римарука. Учора помер дуже хороший поет // Україна молода. – 2008. – № 186. – 4 жовтня.
17. Українська література. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 5–12 класи. – К. – Ірпін: ВТФ “Перун”, 2005. – 208 с.
18. Цибулько В. In memoriam творцеві “вісімдесятників”! / В. Цибулько // Україна молода. – 2008. – № 187. – 7 жовтня.

